

An architectural model of a city, primarily in white and light grey, set against a dark background. A prominent feature is a multi-lane highway with white dashed lines, curving through the lower left and middle of the scene. The city buildings vary in height and shape, including several tall, rectangular skyscrapers and some more complex, multi-tiered structures. In the background, there are utility poles with power lines and a large, white, cylindrical structure that resembles a cooling tower or a large industrial chimney. The overall scene is illuminated from the side, creating strong shadows and highlights on the buildings and the road.

ASOCIJACIJA PROSTORNIH PLANERA SRBIJE
UNIVERZITET U BEOGRADU GEOGRAFSKI FAKULTET
REPUBLIČKA AGENCIJA ZA PROSTORNO PLANIRANJE

LOKALNA SAMOUPRAVA
U PLANIRANJU I UREĐENJU
PROSTORA I NASELJA

GRADOVI U XXI VEKU

UREDNICI
DR VELIMIR ŠEĆEROV
MR ZORAN RADOŠAVLJEVIĆ
MR ALEKSANDAR ĐORĐEVIĆ
MIROSLAV MARIC



**ASOCIJACIJA PROSTORNIH PLANERA SRBIJE
UNIVERZITET U BEOGRADU GEOGRAFSKI FAKULTET
REPUBLIČKA AGENCIJA ZA PROSTORNO PLANIRANJE**

u saradnji sa

Ministarstvom životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja
Skupštinom opštine Čajetina
Skupštinom grada Užica

organizuju

**četvrti naučno-stručni skup
sa međunarodnim učešćem**

**LOKALNA SAMOUPRAVA
U PLANIRANJU I UREĐENJU
PROSTORA I NASELJA**

Zbornik radova

Urednici:

Dr Velimir Šećerov
Mr Zoran Radosavljević
Mr Aleksandar Đorđević
Miroslav Marić

Beograd, mart 2012.



**ASOCIJACIJA PROSTORNIH PLANERA SRBIJE
UNIVERZITET U BEOGRADU GEOGRAFSKI FAKULTET
REPUBLIČKA AGENCIJA ZA PROSTORNO PLANIRANJE**

Izdavač:

Asocijacija prostornih planera Srbije
Univerzitet u Beogradu Geografski Fakultet

Za izdavača:

Miroslav Marić
Dr Miroljub Milinčić

Urednici:

Dr Velimir Sečerov
Mr Zoran Radosavljević
Mr Aleksandar Đorđević
Miroslav Marić

Tehnički urednik:

Milan Radović

Priprema i dizajn korica:

Milan Radović

Štampa:

„Forma B“ - Beograd

Tiraž:

300 primeraka

Beograd, mart 2012.

Izdavaje zbornika radova finansijski pomoglo:

Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije

Prikazani radovi učesnika sa Univerziteta u Beogradu Geografski Fakultet deo su rezultata istraživanja na naučno-istraživačkim projektima pod brojevima 177023, 33039, 37010, 43007, 47006, 47014, 173038, 176008, 176017, 176019 i 179035 koje finansira Ministarstvo za prosvete i nauke RS.

Napomena: Referati su štampani u obliku autorskih originala te Organizacioni i Uređivački odbor ne preuzimaju odgovornost za tehnički i stručni sadržaj.

PROGRAMSKI ODBORI SKUPA

KOORDINACIJA SKUPA:

Miroslav Marić, Institut za puteve Beograd, predsednik Asocijacije prostornih planera Srbije
Mr Zoran Radosavljević, Ministarstvo životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja

POČASNI ODBOR SKUPA:

dr Oliver Dulić, ministar životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja
Milan Marković, ministar za državnu upravu i lokalnu samoupravu
dr Borislav Stojkov, direktor Republičke agencije za prostorno planiranje
dr Miroљjub Milinčić, V.D. dekana Geografskog fakulteta Univerziteta u Beogradu,
Milan Stamatović, predsednik opštine Čajetina
Jovan Marković, gradonačelnik grada Užica

NAUČNI ODBOR SKUPA:

dr Velimir Šećerov, Univerzitet u Beogradu Geografski fakultet,
predsednik naučnog odbora
dr Dejan Filipović, Univerzitet u Beogradu Geografski fakultet
dr Borislav Stojkov, Republička agencija za prostorno planiranje
dr Werner Kvarda, BOKU Universität Wien
dr Marko Krevs, Oddelek za geografiju Filozofska fakulteta Ljubljana
dr Dejan Đorđević, Univerzitet u Beogradu Geografski fakultet
dr Dragutin Tošić, Univerzitet u Beogradu Geografski fakultet
dr Milica Bajić Brković, Univerzitet u Beograd Arhitektonski fakultet
dr Bogdan Lukić, Univerzitet u Beogradu Geografski fakultet

ORGANIZACIONI ODBOR SKUPA:

mr Aleksandar Đorđević, Univerzitet u Beogradu Geografski fakultet,
predsednik organizacionog odbora
Stana Basarić, Univerzitet u Beogradu Geografski fakultet
dr Siniša Trkulja, Republička agencija za prostorno planiranje,
MA Ivana Stefanović, Republička agencija za prostorno planiranje,
mr Dejan S. Đorđević, JP "Palanka stan", Smederevska Palanka
Milan Pejić, EKO-URBO PLANEX doo, Užice
mr Dragan Dunčić, Zavod za izgradnju, Novi Sad
Dragoslav Pavlović, JP Urbanistički zavod, Beograd
Vladan Mošić, Direkcija za izgradnju i razvoj, Žagubica
Marko Perišić, Saobraćajni institut CIP, Beograd
Bojana Božanić, pomoćnik predsednika opštine Čajetina
Svetlana Jevđović Matić, pomoćnik gradonačelnika Užica

SEKRETAR SKUPA:

Milan Radović

RAZVOJ OPŠTINE PRIJEPOLJE

**Drago Popadić
Marija Borovica
Dejan Doljak**

Master studenti prostornog planiranja
Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Apstrakt: *Opština Prijepolje, kao i većina opština u Srbiji, suočena je sa velikim problemima u svom razvoju kao posledica višedecenijskog osiromašenja, nedostatka sredstava i nedovoljnog ulaganja u razvoj. Od 2000. godine, opština ima status devastiranog područja u kategoriji najnerazvijenijih i zbog godinama nagomilanih problema, ograničenih finansijskih pa i ljudskih resursa, opština Prijepolje još uvek nije uspeła da zadovolji sve aspekte lokalne zajednice kako bi sinonim nerazvijenog područja stavila iza sebe. Nerazvijene opštine u našoj zemlji su "skriveno blago" i predstavljaju pogodno tlo za potencijalne investicije. Naravno razvoj nerazvijenih područja jeste jedan od strateških ciljeva na nacionalnom nivou. Uloga opštine je u tom slučaju od velike važnosti, jer razvoj zavisi od politike lokalne samouprave, koja predstavlja sponu između ciljeva postavljenih na najvišem nivou i aktivnosti vezanih za konkretno područje. Uloga lokalne samouprave ogleda se u prepoznavanju potencijala i ograničenja koja karakterišu ovo područje. U ovom radu sagledavaju se i uticaji planova na održivi razvoj opštine, kao i uticaj politike na implementaciju tih planova. Kroz ovaj rad osvrnućemo se i na investicione mogućnosti lokalne zajednice, kao i pristup fondovima namjenjenih za rešavanje razvojnih problema.*

Ključne reči: *opština Prijepolje, potencijali i ograničenja budućeg razvoja*

THE DEVELOPMENT OF THE MUNICIPALITY OF PRIJEPOLJE

Abstract: *Municipality of Prijepolje, like most of municipalities in Serbia, is conflicted with big problems in its development, which is a consequence of a decades' impoverishment, lack of funds and insufficient investment in the development. Since the year 2000, this municipality has the status of a devastated area in the category of the least developed, and due to years of piling problems, limited financial and human resources, the municipality of Prijepolje has still not managed to satisfy all the aspects of local community, in order to put the synonym of undeveloped area behind itself. Undeveloped municipalities in our country are „the hidden treasure" and represent a good ground for potential investments. Of course, development of these areas is one of the strategic goals on national level. The role of a municipality in such case is of great importance, because the development is directly dependant on the politics of the local government, which is the connection between the goals set on the highest levels and the activities connected with the specific area. The role of the local government is seen in recognizing the potential and the restrictions which are characteristic of this area. This work also considers the influence of plans onto sustainable development of a municipality, as well as the influence of politics on implementing those plans. Through this work, we will also consider the investing possibilities of a local community, as well as the approach to funds meant for resolving developmental problems.*

Key words: *municipality of Prijepolje, potentials and restrictions of future development*

UVOD

Područje opštine Prijepolje zahvata jugozapadni deo Republike Srbije i prostire se na površini od 824 km² sa pretežno brdsko-planinskim karakteristikama. Grad Prijepolje je lociran na ušću reke Lima i Mileševke, na nadmorskoj visini od 440 m. Najveći deo leve obale Lima u prošlosti je bio nenaseljen jer je ovaj prostor bio pod močvarom. Prvo naselje izgrađeno je na manjim rečnim terasama koje čine desnu obalu Lima. Nešto povoljniji uslovi za naseljavanje bili su na aluvionu desne obale Mileševke jer je teren pod nagibom prema koritu reke pa nije bilo uslova za plavljenje. Prijepolje je u srednjem veku imalo značajnu ulogu zbog svog geografskog položaja. Ono je u to vreme bilo važna stanica na karavanskom putu Dubrovnik-Ras, što je doprinelo njegovom bržem kulturnom i privrednom razvoju. U vreme turske vladavine Prijepolje gubi raniji kulturni i saobraćajni značaj. Brži oporavak nastupa tek posle drugog svetskog rata. U posleratnom periodu (1948.-1991.) gradi se više kombinata i fabrika različite namene uglavnom lociranih u prigradskim naseljima, što je izazvalo porast broja stanovnika i širenje grada, tj fizionomski prigradska naselja su međusobno srasla tako da predstavljaju jedinstveni deo grada. Okosnicu privrednog razvoja opštine Prijepolje činio je, pre svega, sektor tekstilne industrije (TK "Ljubiša Miodragović", "Jasen - Brodarevo" i "Iris") koji je upošljavao preko 5.000 radnika. Ako se uzme u obzir da tekstilna industrija ostvaruje niske prihode i akumulaciju kapitala prouzročila je da Prijepolje i pri najvećem privrednom razvoju spadalo u red manje razvijenih opština. Međutim ako uzmemo u obzir da je tada samo u tekstilnoj industriji bilo zaposleno preko 5.000 radnika, a 2011. godine u Prijepolju je ukupan broj zaposlenih 5.300, onda možemo reći da iako tekstilna industrija ne ostvaruje velike prihode ona je bila okosnica razvoja Prijepolja.

ANALIZA STANJA, POTENCIJALI I OGRANIČENJA OPŠTINE

Usled tranzicije i procesa privatizacije većine društvenih sistema, neiskorišćenosti kapaciteta kao i zastarele tehnologije, proizvodnja i izvozna moć preduzeća znatno je opala. Broj nezaposlenih se povećavao kao i negativna migracija stanovništva. Nezadovoljavajući stepen samoorganizovanosti lokalne privrede, stanje izolovanosti i neorganizovana ponuda, karakteristike su privrednog stanja u opštini. Opština Prijepolje, kao i većina opština u Srbiji, suočena je sa velikim problemima u svom razvoju kao posledica višedecenijskog osiromašjenja, nedostatka sredstava i nedovoljnog ulaganja u razvoj. Od 2000. godine, opština ima status devastiranog područja u kategoriji najnerazvijenijih i zbog godinama nagomilanih problema, ograničenih finansijskih pa i ljudskih resursa, opština Prijepolje još uvek nije uspjela da zadovolji sve aspekte lokalne zajednice kako bi sinonim nerazvijenog područja stavila iza sebe. Uprkos činjenici da je angažman ograničenog tipa kako zbog nedostatka finansijskih sredstava tako i nedostatka ljudskih resursa, poslovna klima u opštini Prijepolje i dalje je umnogome nepovoljna u poređenju sa ostalim opštinama u Srbiji.

Tabela 1. *Uporedni pregled broja stanovnika opštine Prijepolje 1971.-2011.*

Godina	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Opština Prijepolje	44.022	46.902	46.085	41.188	36.713

Izvor: podaci o broju stanovnika 2011. godine, Republički zavod za statistiku - prvi rezultati popisa 2011.

Broj stanovnika u prijevoljskoj opštini između dva popisa (2002.-2011. godina) manji je za skoro 4.500 ili 10,86 odsto. Ako se tome doda i podatak da je broj stanovnika između 1991 i 2002. u ovoj opštini takođe smanjen za skoro pet hiljada, odnosno za 11,5 odsto, dolazimo do zaista poražavajuće slike „pustošenja“ ovog kraja i sve izraženijih i drastičnijih migracija. Taj pad broja stanovnika samo u poslednjoj deceniji dva puta je veći nego što je to na nivou države. U periodu krize, od '90 godina XX veka do danas, beleži se emigracija stanovništva na celoj teritoriji ovog područja, pa i u gradskom naselju. Glavni razlozi za to su bili ekonomski, ali postoje i brojni drugi, kao što su: relativno jednostavna ponuda radnih mesta, nemogućnost za sticanje višeg i visokog obrazovanja, politički razlozi, blizina granice, mala mogućnost za zadovoljavanje kulturnih potreba i slično. Etnička i nacionalna pripadnost je odredila pravac kretanja migranata: Muslimani se sele u Sarajevo i Novi Pazar, a Srbi najviše u Beograd, Užice i Kragujevac. Takođe, prema popisu iz 2002. godine demografske prilike u opštini govore u pravcu opadanja udela mladih i posledično srazmernog rasta udela starih u ukupnom stanovništvu, što se negativno odražava na obim radno aktivnog stanovništva, a samim tim i na očekivane ekonomske performanse celog područja u narednom periodu.

Tabela 2. Kretanje zaposlenosti i nezaposlenosti

Područje	Zaposlenost, % od ukupnog stanovništva				Nezaposlenost, % od ukupnog stanovništva			
	2005.	2006.	2007.	2008.	2005.	2006.	2007.	2008.
Republika Srbija	27,7	27,1	26,7	26,6	12,0	12,3	10,5	9,7
Prijepolje	19,3	18,6	16,8	15,8	17,7	19,1	16,2	15,4

Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje

Iz tabele vidimo da Prijepolje znatno zaostaje za Republičkim prosekom. Samim tim što znamo da u opština znatno opada broj stanovnika slede podaci koji samo još više izoštravaju sliku onoga što se danas u stručnoj terminologiji naziva *devastacija*. Naime, broj nezaposlenih pramašio je broj zaposlenih u prijevoljskoj opštini, odnosno ukupan broj zaposlenih je 5.391, a nezaposleno je 6.650 Prijepoljaca¹.

Raspoloživi prirodni resursi opštine. Prijepolje poseduje veliki šumski potencijal – šume čine preko 80%² odsto ukupne teritorije. Ako pritom dodamo podataka da osim Prijepolja samo Majdanpek ima isti procenat pod šumama gde veliki deo pripada nacionalnom parku Đerdap, onda možemo sa sigurnošću da kažemo da Prijepolje spada u red najbogatijih gradova u Srbiji kad je reč o potencijalima bio-mase koji se kreću oko 26 miliona kilovat časova. Opština raspolaže velikim hidro potencijalima (sa 73 miliona kilovat časova raspoložive snage za mini elektrane nalazi se na petom mestu u Srbiji). Kompanija "REV" dobila je dozvolu Ministarstva životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja, i počela geološka istraživanja za izgradnju hidroelektrana Brodarevo 1 i 2, koji se nalaze, i pored izvesnih protivljenja, u Prostornom planu Srbije i nedavno usvojenom Prostornom planu opštine Prijepolje. Geološka istraživanja potvrdila da se u brdima iznad Prijepolja nalaze velike rezerve bakra, cinka, olova, a uz njih i zlata i srebra. Reč je o rudnom području zvanom Čadinju, duž brda Gradina i Ikanovac iznad Kolovrata, nadomak gradskog područja Prijepolja³. To je zaista

¹ Izveštaj nacionalne službe za zapošljavanje 2011 godine.

² Studija opravdanosti korišćenja drvnog otpada u Srbiji, Udeo površine pod šumom u ukupnoj teritoriji opštine (Statistički godišnjak, 2007, Republički zavod za statistiku)

³ Još su stari Rimljani ovde vadili bakar i olovo, bio je tu stari rudarski grad Municipijum. Nastavilo se to u srednjem veku, zapisi iz dubrovačkih arhiva svedoče da su karavani sa olovom odavde putovali ka Jadranu. Dolaskom Turaka zamrle su rudarske aktivnosti, a pred Drugi svetski rat prijevoljski trgovci u saradnji sa jednim ruskim emigrantom hteli su da obnove rudarenje u Čadinju, ali ih je rat sprečio.

velika razvojna šansa celog kraja. Raskopima je utvrđeno da se na ležištu Čadinju vrednost metala u rudi bakra, cinka, olova, zlata i srebra kreće oko milijardu dolara. Bilansne rezerve polimetala bakra, cinka i olova u delu ležišta Čadinje – Krastine i Stojadinovići su 3.074.359 tona. Na uskom delu, gde su svi istražni radovi završeni pa je moguće kopati, ta vrednost je oko 500 miliona dolara. To nosi nova radna mesta, dvadesetak godina se može eksploatisati. Ne znaju se još precizni podaci o količini rude jer je bušeno samo do nivoa Lima. Procenjuje se da ovo što je spremno za eksploataciju čini samo oko 11 odsto ukupne površine pod rudama. Inače, sadržaj bakra i plemenitih metala ovde u rudi, govore rezultati istraživanja, veći je nego igde drugde u državi. Nijedan rudnik u Srbiji, izuzev Bora, nema veće potvrđene rezerve metala od Čadinja. Poslednjih godina obnovljena su istraživanja ovog prostora.

Saobraćajno- geografski položaj Prijepolja je dosta povoljan. Prijepolje se nalazi na magistralnom putu M21, kojim se ovo područje povezuje na severu sa drugim opštinama u Srbiji (Beograd – Šabac – Valjevo – Požega – Užice), a na jugu se nastavlja ka Crnoj Gori, preko Bijelog Polja, Mojkovca, Kolašina do Podgorice i dalje do Bara. Regionalnim putem jepovezano preko Prijepolja sa severnom Crnom Gorom, a preko Priboja sa BiH, dok je preko Nove Varoši veza sa Sjenicom i Novim Pazarom. Kroz opštinu prolazi deo trase glavne magistralne međunarodne jednokolosečne elektrificirane železničke pruge br. 1 Beograd-Bar. Položaj opštine znatno doprinosi aktiviranju privredni potencijala: Drvoprerađivačka industrija; Tekstilna industrija; Prehrambena industrija; Poljoprivreda – stočarstvo, voćarstvo, povrtarstvo; Proizvodnja organske hrane; Turizam itd.

Što se tiče regionalne i prekogranične saradnje, Prijepolje je obuhvaćeno ovim vidovima saradnje, ali se u budućnosti mora više raditi na tome. Jer svakako da bi se neke prepreke budućeg razvoja lakše prevazišle udruživanjem više opština na njihovom itenziviranju unutar regiona (Priboj, Nova Varos, Sjenica) kao i prekograničnim, tj opštinama iz Crne Gore (Pljevlja, Bijelo Polje, Berane):

- Postoji projekat za izgradnju deponije smeća u Novoj Varoši, radi se na poboljšanju kapaciteta komunalne higijene u okviru ECHANGE 3⁴ programa i na opremanju i podizanju kapaciteta kancelarije LER za opštine Priboj, Prijepolje, Nova Varoš i Sjenica;
- Planira se unapređenje turističke ponude Prijepolja i Berana, kao i projekti za zaštitu reke Lim
- Opština Prijepolje je partner opštini Puten u Holandiji i regiji Nitra u Slovačkoj
- Uspostavljena je saradnja sa domaćim i stranim organizacijama (IKVE-PAK-KRISTI iz Holandije i Slovačke)

Povoljnosti za potencijalne investitore predstavljaju brownfield i greenfield lokacije. Opština Prijepolje finansirala je uređenje industrijske (greenfield lokacije) zone, gde će ustupiti parcele za izgradnju privrednih objekata po povoljnim uslovima, u skladu sa Zakonom. Ali postavlja se pitanje da li je bila potrebno ulagati sredstva i opremiti nove industrijske zone ili je ta sredstva trebalo usmeriti na unapređenje već postojećih zapuštenih industrijskih kompleksa (brownfield lokacije).

Postoje brojna ograničenja koja stoje na putu razvoja opštine. Migracije stanovništva, uglavnom kvalifikovane radne snage, veliki broj nezaposlenih, loša infrastruktura, zaostala privreda, nerešen status državnih i društvenih preduzeća, nedovoljna ulaganja itd. Lokalna administracija je preslaba, nema finansijskih i materijalnih snaga a često ni formalnih ovlašćenja za preduzimanje ozbiljnih mera i rešavanje ključnih problema. Veza i linija od centralnog prema lokalnom nivou (i obrnuto) loše funkcioniše. Nisu izgrađene strukture i

⁴ Program EXCHANGE 3 predstavlja nastavak akcija i mera koje su započete u okviru programa EXCHANGE 1 i EXCHANGE 2 i usmeren je na uvođenje EU modela u funkcionisanje i poboljšanje kapaciteta i efikasnosti lokalnih samouprava u Srbiji.

mehanizmi kojima bi potrebe, ideje i inicijative sa lokalnog nivoa dolazile do podrške na centralnom nivou. Jedna od možda najvećih ograničenja ovog kraja je godinama loše upravljanje od strane političkih aktera.

Prijepolje poseduje značajne prirodne i antropogene potencijale koje maksimalno treba mobilisati u funkciju održivog razvoja. Međutim, opština nema mogućnosti da sama realizuje sve potrebne zadatke kako bi privredno ojačala, pa je stoga neophodna pomoć države. Naravno na lokalnom nivou su potrebni veliki naponi da se pronadju rešenja i postave ciljevi budućeg razvoja opštine.

Trenutna glavne razvojne mogućnosti koje predstavljaju „motor razvoja“ opštine su: poljoprivreda, turizam i prerada drveta.

Poljoprivreda – Prijepolje ima veliki potencijal u poljoprivredi, naročito uzgajanju goveda i ovaca i gajenju voća, ali su mali kapaciteti pojedinačnih dobara, nedostatak finansijskih sredstava i pristupa finansijama, kao i neorganizovanost u ovom sektoru su osnovni problemi za buduću razvoj. Trebalo bi napraviti značajnije korake kao što su: razvoj kapaciteta za proizvodnju i preradu mesa, preradu mleka, unapređenje veterinarskih službi, aktivnosti u cilju osnivanja poljoprivrednih udruženja i/ili zadruga. Dobra saradnja sa Ministarstvom poljoprivrede je takođe važna, kao i sa drugim opštinama u Zlatiborskom okrugu (Sjenica, čuvena po proizvodnji sira i Arilje, poznato po proizvodnji malina). Treba ispitati mogućnosti proizvodnje proizvoda sa većom vrednošću kao što je organska hrana i pomoć u formiranju tržišnih marki (posebni sirevi i slično). Pitanja kao što je dobijanje odobrenja za proizvodnju organske hrane, uvođenje HACCP⁵ i drugih standarda treba da se reše u saradnji sa Ministarstvom i drugim opštinama i programima u regionu. U prvoj fazi, primarni ciljevi treba da budu domaće tržište i tržišta susednih zemalja (pre svega Crna Gora zbog blizine granice)

Turizam – Turizam sa svojim osobinama („nevidljivi izvoznik“), predstavlja osnovu i za dalji privredni razvoj Srbije, a posebno ekonomski nerazvijenih područja. Zbog toga je potrebno još brže i uspešnije razvijati turizam, naročito u mestima i krajevima gde postoje uslovi za to, kao i mestima gde turizam predstavlja takoreći jedinu razvojnu šansu privredno zaostalim krajevima Srbije kao što je situacija sa opštinom Prijepolje. Zbog toga je neophodno izvršiti valorizaciju turističkih vrednosti i potencijala i zaključiti u kojoj meri i na kojim mestima turizam može predstavljati jednu od razvojnih komponenti čitave privrede opštine. Prijepolje ima prirodne potencijale za razvoj turizma „prirodnog i kulturnog nasleđa“. Prednosti koje treba ispitati bi mogle da uključuju čistu životnu sredinu, čistu vodu, seoski turizam, ugostiteljstvo i kulturno nasleđe. Pošto se nalazi na putu iz Beograda ka Jadranskom moru, Prijepolje bi moglo da bude mesto za jednodnevni odmor turistima koji tuda prolaze leti. Manastir Mileševa sa svojom čuvenom freskom Beli anđeo nije dovoljno iskorišćen u svrhe privlačenja turista. Takođe postoji i potencijal za zdravstveni turizam, naročito u objektima na planini Zlatar (vazdušne banje) sa prijepoljske strane. Glavne prepreke za razvoj turizma uključuju nedostatak sredstava, manjak odgovarajuće obučene osoblja, nedostatak odgovarajućih objekata i infrastrukture (np. hotela, očuvanje centra grada) i nedostatak strategije na nacionalnom ili lokalnom nivou (na primer, u Prijepolju ne postoji ni jedna kancelarija nacionalne turističke organizacije).

Šumarstvo i prerada drveta - u velikoj meri zavise od vladine strategije za sektore, pošto je 51% šuma u državnom vlasništvu. Važno je privući strateške investitore u sektor (npr. IKEA je najavila da je zainteresovana za proizvode od prerađenog drveta iz Srbije), zbog nedostatka finansijskih sredstava i znanja. Prijepolje ima pristup velikoj količini drveta. Naglasak bi trebalo staviti na finalnu obradu drveta i razvoj lokalnih tržišnih marki (npr. razvoj naročitih elemenata nameštaja ili slično), a možda ima i potencijala za udruživanje sa

⁵ HACCP - Hazard Analysis Critical Control Point (Analiza opasnosti i kritične kontrolne tačke). Sistem koji obuhvata niz postupaka za kontrolu procesa i osetljivih tačaka u lancu proizvodnje hrane, a sa krajnjim ciljem da potrošač koristi namirnice u stanju i na način koji će biti bezbedan za njegovo zdravlje

nekim drugim većim preduzećima u regionu radi angažovanja radne snage. Dobar primer je preduzeće za preradu drveta „Dalas“ koja se nalazi u opštini Tutin.

U cilju integralnog (celokupnog) razvoja, navedene razvojne oblasti bi trebalo da budu podržane:

- Investicijama u infrastrukturu (putevi, digitalna telefonska centrala, vodo-vod i kanalizacija);
- Zaštitu životne sredine (sistemi za filtriranje otpadnih voda, nove sanitarne deponije);
- Razvoj malih i srednjih preduzeća (poslovni centri, osnivanje poslovnih inkubatora);
- Restruktuiranje tekstilne industrije i industrije obuće;
- Povećanje opštinskih kapaciteta za podržavanje osnivanja malih i srednjih preduzeća, kao i stvaranje povoljne poslovne sredine (npr. opštinski uslužni cen-tar), sa mogućnostima pretvaranja postojeće industrijske infrastrukture od tek-stilne industrije i industrije obuće u poslovne centre za mala i srednja preduzeća.

ZAKLJUČAK

Prijepolje danas spada u nerazvijene opštine Srbije. Istorijsko nasleđe i patrijarhalni način života su usporavali razvoj, da bi se on u periodu krize potpuno zaustavio. Industrijalizacija i urbanizacija su oživele samo gradsko naselje, dok su sa druge strane dovele do negativnih konsekvenci u ruralnom zaleđu. Da bi se zaustavio proces depopulacije i odlaska mladog radno-sposobnog stanovništva neophodni su veliki naponi lokalne zajednice. Prvenstveno je neophodno sprovesti dobre organizacione mere, kako po pitanju privlačenja investitora, tako i očuvanja životne sredine. Neophodno stvoriti ekonomsku perspektivu za mlade, kako bi se rešio visedeceniski problem migracija mladog stanovništva. Sa druge strane potreno je obogatiti socijalni život stanovnika Prijepolja novim sadržajima. Možda je upravo turi-zam razvojna šansa ovog područja, ali ne njegovo parcijalno razvijanje, već u integraciji sa ostalim opštinama ovog, pa i šireg područja. Tu se prvenstveno ističu kulturno-istoriske znamenitosti koje je potrebno povezati jedinstvenom maršutom. Ujedno turizam bi pokrenuo razvoj i ostalih komplementarnih delatnosti (saobraćaj, trgovina, poljoprivreda), sa novim radnim mestima koje bi zaposljavale kvalifikovanu radnu snagu u opštini.

LITERATURA

1. Femić M. (1999): Prijepoljski kraj u prostoru i vremenu, Srpsko geografsko društvo i muzej Prijepolje, Beograd-Prijepolje.
2. Dragović R. (2004): Polimlje - priroda turizam i održivi razvoj, Srpsko geografsko društvo, Beograd.
3. Marija Č. (2007): Promene u mreži naselja prostorno-funkcionalnog područja Prijepolja, Geografski institut „Jovan Cvijić“ SANU, Beograd.
4. Prostornog plana opštine Prijepolje (2010), „Direkcija za urbanizam Kragujevac“.
5. Strategija održivog razvoja opštine Prijepolje, 2011-2015. Godina, opština Prijepolje.
6. Publikacija „Popis stanovništva, domaćinstava i stanova“ – Republički zavod za statistiku.
7. Strategija socio-ekonomskog razvoja Zlatiborske oblasti 2011-2015.